

Hoofdstuk 9

Wereldoorlogen

1900 – 1950

KA 37: Het voeren van twee wereldoorlogen

[Een nieuwe grootmacht: Duitsland]

- Geen band tussen EU & VS door Amerikaanse isolationisme
- 1871: Duits Keizerrijk → sterke groei Duitse industrie
 - o Moderne industrie door late ontwikkeling, echter hadden zij hierdoor geen kapitaal kunnen opbouwen.
- 1900: Duitsland wordt internationaal gezien belangrijker
- 1889: De Duitse Vlootwet o.l.v. Wilhelm II → ontstaan van een wapenwedloop met Groot-Brittannië → GB zoekt een bondgenootschap:

Frankrijk (Entente Cordiale)

In 1892 sloot Frankrijk een bondgenootschap met Rusland → Duitsland ingeklemd → hierna sluit Engeland een bondgenootschap met Rusland → ontstaan Triple Entente

- Angst voor Duitsland was de basis voor het sluiten van bondgenootschappen
- Rusland was een zwakke bondgenootschap
 1. Onvoldoende wapens
 2. Uitgestrekt land
 3. Agrarische samenleving
 4. Geen industriële grootmacht
 5. Veel tegenstanders tegen de Tsaar → opstanden
 6. Gezichtsverlies bij verloren oorlog met Japan (1904-1905)

[Oorzaken WOI]

- 1) Agressief nationalisme
- 2) Frans-Duitse oorlog als gevolg van verlangen naar Duitse eenheid o.l.v. Bismarck
- 3) Frankrijk vernederd na verloren oorlog met Duitsland (Elzas-Lotharingen afgestaan + vrede gesloten in Paleis van Versailles) → wraakgevoelens → start Revanchepolitiek
- 4) Duitsland weet van punt 3) af → Von Schlieffenplan.
- 5) Modern imperialisme → strijd om koloniën voor aanzien, grondstoffen en afzetmarkten (Duitse Weltpolitik)
- 6) Industriële revolutie → Moderne wapens (massavernietigingswapens)
- 7) Duitsland industrieel sterker → wil ook koloniën → oorlogsvloot → Engeland bedreigt; uitbreiding oorlogsvloot
- 8) Engeland voelt zich bedreigd door de Duitse oorlogsvloot → uitbreiding eigen vloot. (wapenwedloop)
- 9) Militarisme → leger steeds meer invloed op de politiek → strijd gericht.
- 10) Bondgenootschappen (Geallieerden en Centralen)

[Plannen voor de oorlog]

- Triple Entente 1907: Rusland, Groot-Brittannië, Frankrijk
→ Rusland is zwakke schakel, laat met industrialisering; weinig moderne wapens en zwak leger.
- Triple Alliantie 1882: Italië, Duitsland, Oostenrijk-Hongarije
→ Oostenrijk-Hongarije is zwakke schakel, door; veel onrust, oud staatshoofd en uitgestrekt land.

Duitsland bereidt zich voor op een tweefrontenoorlog:

- 2e: 1906: Het Von Schlieffenplan → ze zouden eerst Frankrijk uitschakelen en daarna Rusland (voorkomen van een tweefrontenoorlog)
→ Frankrijk: aanleg Maginotlinie + verlengde dienstplicht.

[Directe aanleiding WOI]

- Moordaanslag in Sarajevo op 28 juni 1914 Frans-Ferdinand (troonopvolger Oostenrijk-Hongarije) → Serviër Gavrilo Princip schiet hem dood
→ Servië boos over annexatie Bosnië door Oostenrijk-Hongarije
 - 1) Oostenrijk-Hongarije verklaart oorlog aan Servië (28 juli 1914)
 - 2) Servië wordt gesteund door Rusland
 - 3) Oostenrijk-Hongarije wordt gesteund door Duitsland
- Bondgenootschappen worden in gang gezet (ook koloniën).

[Verloop van de oorlog]

- 4 augustus 1914: begin Von Schlieffenplan (door België)
→ Het zou een Frische, Fröhliche Krieg moeten worden maar:
- September 1914: Slag bij Marne I → start loopgravenoorlog
- Oosten: Hindenburg & Ludendorff veel winst. Oostenrijk-Hongarije strijdde namelijk aan het oostfront en op de Balkan.
November: stilstand → stellingen
- 1915: in ruil voor Zuid-Tirol sluit Italië zich aan bij de geallieerden
- 1917: onbeperkte duikbotenoorlog
 - VS doet mee na 'Zimmerman Telegram' en laat isolationisme los.
- 1918: Duitsland en Rusland sluiten Vrede van Brest-Litovsk
(Duitse soldaten gaan nu naar Frankrijk = slag bij Marne 2)
- 11-11-1918 einde oorlog

[Kenmerken WOI]

1. Massale legers met miljoenen soldaten
2. Industriële oorlog (belangrijke rol voor de trein)
3. Gebruikmaken van kanonnen en gifgas (massavernietigingswapens)
4. Duikbotenoorlog op zee
5. Communicatiemiddelen (telegraaf, telefoon)

[Afloop WOI]

- Rusland sluit na de Oktoberrevolutie een wapenstilstand en aparte vrede met de centralen
- Wapenstilstand in treinwagon in Compiègne: 11-11-1918
- Vrede van Versailles tussen Centralen en geallieerden: 1919
 - Wekt enorm veel weerstand in vooral Duitsland, Italië en Oostenrijk en is één van de oorzaken van WOII

[Verdrag Van Versailles]

1. Duitsland hoofdschuldige van WOI
2. Duitsland herstelbetalingen doen (in goud -> verliest waarde niet)
3. Duitsland moet;
 - Elzas-Lotharingen teruggeven aan Frankrijk
 - Moresnet, Eupen en Malmedy aan België
 - Posen en West-Pruisen aan heropgerichte Polen
4. Duitsland raakt haar koloniën kwijt (Mandaatgebieden in Afrika)
5. Duitsland mocht nog maar een klein en zwak bewapend leger hebben
6. Duitsland mocht geen lid zijn van de Volkenbond
7. Rijnland kwam onder controle van de Fransen

[Vrede na afloop van WOI]

- Verdrag van Saint-Germain: Oostenrijk-Hongarije kleiner
- Vrede van Sèvres: beperking machtsuitbreiding Turkije
- Verdrag van Versailles: macht Duitsland beperkt

[Volkenbond]

- 1919 opgericht
- Bevorderen van vrede, veiligheid en zelfbeschikkingsrecht
- Duitsland, Rusland en de VS doen niet mee

[Dawesplan]

- De VS leenden via het Dawesplan geld aan Duitsland
 - De VS kreeg namelijk nog geld van Frankrijk en Engeland, en zij kregen nog geld van Duitsland
- Frans-Duitse relatie verbetert:
 1. 1925: Verdrag van Locarno → Duitsland accepteert de grenzen
 2. 1926: Duitsland mag lid zijn van de Volkenbond

[Verwoestingen en burgers]

- Grote verwoestingen
- Veel doden (ook door griep пандеміе 1918-1919)
- Veel getraumatiseerde soldaten
- Grote groepen burgers het slachtoffer
- België zwaar getroffen door bezetting

[Gevolgen WOI]

1. Communistische Revolutie in Rusland 1917
2. Republiek van Weimar in Duitsland
3. Wederom versterkt nationalisme + Vrede van Versailles zijn oorzaken voor het ontstaan van WOII

[Interbellum]

- Hitler (Duitsland) wordt populair → nationaalsocialisme
- Mussolini (Italië) wordt populair → fascisme

KA 38: De crisis van het wereldkapitalisme

[Consumptiemaatschappij]

- VS was economisch erg belangrijk
- Jaren 20: Roaring Twenties (booming business)
 - sprake van welvaartsgroei
 - uitbreiding wegennet en elektriciteitsnet
- Consumptiemaatschappij
- Alleen in de steden → platteland slechte welvaart

Oorzaak:

Tijdens WOI had EU graan nodig uit VS → Boeren leningen voor machines → Nu geen graan meer nodig → Overschotten

[Crisis en depressie]

- 1928: Herbert Hoover wint de verkiezingen → economische problemen zichtbaar
- 1929: Beurskrach Wall Street New York (Zwarte Donderdag) → aandelen zijn niets meer waard → wereldwijde recessie

[Oorzaken Beurskrach]

1. Lage lonen → hierdoor gaat men lenen
2. Alles gaat op afbetaling
3. Mensen hebben veel aandelen gekocht

[Oorzaken Economische crisis]

1. Economie: Overproductie in landbouw en industrie + Beurskrach (aandelenkoersen beginnen te dalen)
2. Cultuur: Alles gaat op afbetaling → mensen zijn optimistisch
3. Politiek: Weinig toezicht op banken

[Gevolgen Beurskrach]

1. Financiële crisis en het begin van de grote depressie in de VS
2. Bankencrisis
3. Veel ondernemingen gaan failliet
4. Enorme groei van de werkloosheid
5. Dalende koopkracht
6. Armoede
7. Geen sociaal zekerheidsstelsel

[Gevolgen Beurskrach wereldwijd]

1. De Amerikaanse vraag naar producten neemt snel af
2. De VS stopt met leningen aan EU landen → vooral Duitsland leidt hieronder (in verband met het Dawesplan)
3. De economische crisis slaat over naar Europa en de rest van de wereld
4. In de kapitalistische landen krimpt de economie & groeit de werkloosheid

In Europa versterkt door de economische crisis de positie van extreemrechtse groeperingen.

[Amerikaanse regering]

- Hoover (1929-1933): De crisis gaat vanzelf over.
 - Niet ingrijpen in de economie.
 - Vasthouden aan de gouden standaard.
- Roosevelt (1933-1945): De crisis gaat niet vanzelf over.
 - Actief ingrijpen in de economie: New Deal.
 - Loslaten van de gouden standaard.
 - Overgang van het vrijemarktkapitalisme naar het geleide marktkapitalisme

KA 39: Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme

[Het ontstaan van totalitaire staten met totalitaire ideologieën]

1. Communisme
 - De communisten (bolsjewieken) grijpen tijdens de Oktoberrevolutie in 1917 de macht in Rusland
 - Zij willen deelname van Rusland aan de oorlog zo snel mogelijk beëindigen
 - Hoofddoel: proletarische wereldrevolutie (gelijkwaardigheid en gemeenschappelijk bezit)
 - Geen overheid
 - Klasseloze samenleving met gemeenschappelijk bezit.
2. Fascisme (rechts-radicalisme)
 - In Italië grijpen de fascisten de macht
 - Dit zijn nationalistes & oud-strijders
 - Vinden elkaar in hun woede en teleurstelling over de Vrede Van Versailles
 - Hoofddoel: verspreiding van het fascisme door territoriale expansie van hun rijk
3. Nationaalsocialisme
 - De Nationaal Socialisten komen in Duitsland aan de macht (NSDAP)
 - Willen de Vrede Van Versailles ongedaan maken
 - Hoofddoel: verspreiding van het nationaalsocialisme door territoriale expansie van hun rijk

[Overeenkomst tussen de verschillende ideologieën]

De leiders vestigen een totalitaire staat

Algemene kenmerken totalitaire staat	Toepassing in de Sovjet-Unie (links)
Alle macht in handen van één groep/partij met dezelfde ideologie	Macht in handen van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie
Collectief > individu	
Één leider	Lenin, later Stalin
Systeem van controle en terreur	Geheime dienst: KGB en gebruik van strafkampen (Goelags)
Censuur en geen vrijheid van meningsuiting	Censuur: gelijkschakeling van alle organisaties. Alleen Socialistisch-realistische kunst is toegestaan
Ideologie (opvattingen maatschappij)	Marxisme-Leninisme (communisme)
Speciale aandacht voor de jeugd	Communistische jeugdbeweging

[Rusland]

- Autocratie → De tsaar regeert alleen (krijgt wel steun van de adel en kerk)
- Landbouw, autarkisch en lijfeigenschap
- Late industrialisatie
- Nederlaag tegen Japan 1904-1905

[Revolutie in Rusland]

- Rusland wilde tijdens WOI neutraal blijven na nederlaag Japan
- Doen toch mee → boer = soldaat → nederlaag → stilstand voedselproductie
- Februari 1917: De Doema roept Februarirevolutie uit
 - Liberale regering o.l.v. Alexander Kerenski
 - Ontstaan sovjets
 - Leidt tot aftreden Tsaar Nicolaas II
- Chaos in Rusland = voordeel Duitsland
 - Smokkelen twee verbannen Russen (Lenin & Trotski) Rusland in zodat zij daar de macht konden grijpen & dan zou Rusland uit de oorlog stappen
 - Lenin: '*vrede, brood & arbeid*' → Doema accepteert dit niet → Lenins aanhangers, de Bolsjewieken, plegen staatsgreep = Oktoberrevolutie

[Invoering communisme onder Lenin]

- 1-1-1918: bolsjewieken verlies bij verkiezingen → radicalisering
- Bolsjewieken arresteren tegenstanders + invoer censuur + geheime dienst de Tsjeka = rode terreur
- Lenin belofte vrede = vrede van Brest-Litovsk
- Oorlog nog niet afgelopen:
 - Witte (aanhangers tsaar + geallieerden) tegen de rode (olv Trotski) → Rode winnen = 1921 USSR/Sovjet Unie uitgeroepen
- Invoering communisme leidt tot veel problemen
- 1921: Nieuwe Economische Politiek (NEP) & dit werkte → Economie in handen van de staat, maar boeren mogen overschotten verkopen (beperkte terugkeer naar kapitalisme).

[Collectivisatie en terreur onder Stalin]

- 1924: Lenin dood
- 1927: Stalin aan de macht
 - 1) dictator
 - 2) terreur
 - 3) doel: industrie achterstand inhalen (Planeconomie 1928: 5-jaren plan door overheid bepaald)
 - afschaffing NEP + invoer collectivisatie; oprichting kolchozen en sovchozen → efficiënte boerderijen → meer voedsel door minder boeren → meer arbeiders over voor de industrialisatie.
 - protesterende boeren vermoord in Goelag-archipel
- Sterke urbanisatie
- Geen ruimte voor consumptiegoederen → slechte leefomstandigheden
- 1936/1938: Grote terreur → ook mensen uit rode leger vermoord (zuiveringsacties) → showprocessen.
- Sovjet-Unie als totalitaire staat:
 - Staat met één partij en één ideologie die doordringt op alle terreinen van de samenleving.

Rusland	Italië	Duitsland
1917 Februari-revolutie: tsaar afgezet → Wol verloopt slecht	1919 Benito Mussolini (Il Duce = de leider) → fascistische beweging	1923 Adolf Hitler - Der Führer → NSDAP Staatsgreep mislukt Schrijft: Mein Kampf
1917 Oktoberrevolutie o.l.v. Lenin → Burgeroorlog breekt uit. communisten winnen en aan de macht.	1922 Mars op Rome → dreigen met staatsgreep → koning benoemt Mussolini tot regeringsleider	1933 Hitler door president Hindenburg tot regeringsleider benoemd. Nazi's aan de macht
1929 Stalin aan de macht → Versnelde industrialisatie + collectivisatie van de landbouw	- Censuur - Tegenstanders opsluiten/vermoorden - Eénpartijstaat/dictatuur	- Gelijkschakeling Duitse samenleving - strenge censuur
1936/1938 Grote Terreur uitschakelen tegenstander - censuur - éénpartijstaat/dictatuur		

Rusland	Italië	Duitsland
- Lenin marxist en geen nationalist - Wereldcommunisme → arbeiders overal de macht - Vernietiging kapitalisme - Alle bedrijven, grond in handen van de staat - planeconomie	Fascisme - extreem nationalistisch - zwarte uniformen	Nationaalsocialisme - extreem nationalistisch - verheerlijk geweld en leiderschap - SA / SS - ideologie → rassenleer → Superieure Arische Ras = Übermensen – Joden en Slaven = Untermenschen
Totalitaire ideologie = alles beheersend → leven, denken en voel v.d. bevolking - onderwijs, media, economie in dienst van economie - Geen kritiek - Leiderschap en macht is onbeperkt; absolute verering v.d. leider	Totalitaire ideologie = alles beheersend → leven, denken en voel v.d. bevolking - onderwijs, media, economie in dienst van economie - Geen kritiek - Leiderschap en macht is onbeperkt; absolute verering v.d. leider	Totalitaire ideologie = alles beheersend → leven, denken en voel v.d. bevolking - onderwijs, media, economie in dienst van economie - Geen kritiek - Leiderschap en macht is onbeperkt; absolute verering v.d. leider

KA 40: De rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie

[Politiek-maatschappelijke belangstelling]

- Democratisering, leerplicht, algemeen kiesrecht en toenemend nationalisme vergroten de politiek-maatschappelijke belangstelling van de snelgroeiende bevolking van de westerse wereld
- Dankzij moderne communicatiemiddelen wordt de massa sneller & makkelijker geïnformeerd → Film, fotografie, pers en radio bereiken een groot publiek

[Rol]

- Ontstaan van massaorganisaties: vakbonden, jeugdverenigingen en politieke partijen
- De publieke opinie gaat een grotere rol spelen
- Communicatie met de eigen organisatie en de burgers wordt belangrijker
- Door massa te mobiliseren krijgen voorlichting & propaganda meer aandacht
- Propaganda wordt een invloedrijk middel om de mening van het volk te sturen

[Oorlogspropaganda]

- Zoveel mogelijk mensen bereiken
- Overtuigen van het standpunt: 'deelnemen aan de oorlog'
- Gaf een impuls aan staatspropaganda

[Staatspropaganda]

- Staat gaat mensen oproepen deel te nemen aan de oorlog
- Gebeurt op grote schaal

[Massaorganisaties]

- Grote groepen mensen bereikt via propaganda
- Is het gevolg van de uitbreiding van het kiesrecht → voor politieke partijen wordt het steeds belangrijker om leden te werven
- Ontstaan van vakbonden en jeugdverenigingen

[Totalitaire staat]

- Volop gebruikmaking van propaganda
- Massaorganisaties: Hitlerjugend, Arbeidsfront

KA 41: Vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme

[Aziatisch nationalisme]

Ontstaan

1. *Modern imperialisme*: het communisme keert zich hiertegen en komt op voor de armen in de samenleving
2. *Inheemse jongeren studeren in Europa*: Maken kennis met onze cultuur en democratie & willen dat ook in hun land
3. WOI: de eerste wereldoorlog heeft het nationalisme versterkt
4. *1904 – 1905 Japan verslaat Rusland*: de koloniën zien dat Europa te verslaan is
5. *Zelfbeschikking*: de Amerikaanse President Wilson zegt dat volkeren recht hebben op zelfbeschikking → het verlangen naar onafhankelijkheid groeit
6. *Het Japanse streven: Azië voor de Aziaten*

[Dekolonisatie]

- Augustus 1945: Japan capituleert
 - Opkomst van onafhankelijkheidsbewegingen in Nederland-Indië, Brits-Indië en Vietnam -> verzetten zich tegen de terugkeer van de West-Europese koloniale machten
- 1947: Onafhankelijkheid van India en Pakistan erkend door Groot-Brittannië
- 1949: Onafhankelijkheid van Indonesië erkend door Nederland
- 1954: Frankrijk trekt zich terug uit Vietnam
 - Maar na een korte onderbreking & onder invloed van de Koude Oorlog, begint er een oorlog tussen Noord en Zuid-Vietnam tot 1975

[Non-coöperatie]

- Geweldloos verzet
- Gandhi: uiteindelijk geeft de Britse regering India meer autonomie
- Soekarno: propaganda & non-coöperatie → hij wordt gevangen gezet

[Afrika]

Dekolonisatie pas vanaf de jaren 50

Weinig nationalisme door:

1. *minder ontwikkelde economie*
2. *willekeurige grenzen*: hierdoor leven de stammen door elkaar en is er weinig nationale eenheid
3. *geen onderwijs*: Europa had geen onderwijs gebracht
4. *inheemse jongeren hebben niet gestudeerd in Europa*

[Oorzaken nationalistische bewegingen]

- Economie: Economische uitbuiting + wereldcrisis
- Politiek: Geen inspraak in het bestuur
- Cultuur: Groei nationalisme door Europees onderwijs van de elite + Beschavingsoffensief.
- Internationale ontwikkelingen: Grootmachten VS en SU waren tegen het modern imperialisme.

KA 42: Verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering

[Oorzaken WOII]

1. Verdrag van Versailles
 - Vernedering voor Duitsland
 - Duitsland boos dat zij als enige de schuld krijgen
 - herstelbetalingen
2. Agressieve expansiepolitiek van de bondgenoten:
Duitsland en Italië (as-mogendheden)
Japan (Driehoek)
3. Nationalisme en ideologische tegenstellingen
4. Dolkstootlegende: het Duitse leger is niet verslagen, maar verraden door de democratische politici
5. Streven naar Lebensraum voor het Duitse volk.
6. Appeasementpolitiek van Engeland en Frankrijk.

[Appeasement]

- De Britse premier Chamberlain hoopte dat Hitler 'redelijk' zou worden als hij zijn zin zou krijgen → daarom gaf hij toe aan de eisen van Hitler om zo een oorlog te voorkomen
- 1938: Hitler dreigt Tsjecho-Slowakije aan te vallen (Sudetenland)
 - Daarom wordt er de Conferentie van München gehouden
 - Hitler belooft zich rustig te houden als hij Sudetenland krijgt
 - Engeland en Frankrijk geven aan zijn eis toe = appeasementpolitiek
 - Frankrijk → Action Française vs. Volksfront = samenwerkingsverband tussen socialisten en communisten.
 - SU → Komintern tegen nationaal socialisme en fascisme + 1934 lid Volkenbond
- 1939: Hitler breekt zijn belofte en valt Praag binnen
- 1939: Molotov-Ribbentroppact: Duitsland en de Sovjet-Unie sluiten een niet-aanvalsverdrag en een geheime verdeling van Polen

[Nationaalsocialisme]

- Na de beurskrach is er veel ellende in Duitsland → de regering van de republiek van Weimar weet geen oplossing → mensen gaan stemmen op radicale partijen
- 1932: NSDAP in de regering
- 1933: NSDAP alle macht
 - Wel protest gehad: 1933 rijksdagbrand door van der Lubbe → Hitler kan Hindenburg de noodverordening laten afleggen → krijgen van alle macht

[Expansie van Duitsland]

- NSDAP beloofde einde werkloosheid: overheidsinvesteringen + werkplannen
- Gebrek aan grondstof → Hitler wil uitbreiden naar Oost-Europa
- 1936: begin Duitse expansie met inname Rijnland
- 1938: Anschluss Oostenrijk
- 1938: conferentie van München waarin Hitler met oorlog dreigt als hij Sudetenland niet krijgt → Chamberlain en Mussolini geven toe
- 1939: Sudetenland + heel Tsjecho
- GB & FR zeggen stop & vragen Rusland om een bondgenootschap
- Stalin eist daarvoor herstel grenzen
- Rusland nog niet klaar confrontatie Duitsland
- 1939: Molotov-von Ribbentrop-pact

[Verloop WOII]

- September 1939: Duitsland valt Polen aan → begin van de oorlog
 - Blitzkrieg veroverd tot grens van het Troppact
 - Daarna valt de Sovjet-Unie Polen aan (Ook Estland enz.)
- Maart 1940: Nederland, België, Frankrijk & Noorwegen worden ingenomen
 - Groot-Brittannië: Churchill vecht tegen Duitsland = Battle of Britain
- 22 juni 1941: Operatie Barbarossa → Duitsland valt de Sovjet-Unie binnen
- 5 december 1941: Sovjet-Unie verslaat Duitsland bij de slag bij Moskou
- 7 december 1941: Japan valt de VS aan (Pearl Harbor)
 - De VS gaat deelnemen aan WOII
- 1941: Duitsland in Afrika → 1942: Verslagen door Montgomery
- 6 juni 1944: D-day
- 1945: Geallieerden trekken Duitsland binnen
- 2 mei 1945: Berlijn heroverd
- Juli 1945: Conferentie van Potsdam (Stalin, Truman & Churchill)
- 6 & 9 augustus 1945: atoombommen op Hiroshima en Nagasaki

[Operatie Barbarossa]

- 22 juni 1941
- Had een Blitzkrieg voor Duitsland moeten zijn, maar dit was het niet:
 1. Russische kou
 2. tactiek van de verschroeide aarde

[Keerpunten oorlog]

1. Slag om El Alamein
2. Slag om Stalingrad (1942)
3. Slag bij Midway

[Kenmerken WOII]

1. Wereldoorlog: gevechten op vele fronten in meerdere continenten
2. Hoofdrol voor tanks en vliegtuigen
3. Gebruik van nieuwe wapens: raketten en atoombommen
4. Vernietigingsoorlog
5. Betrokkenheid burgerbevolking (totale oorlog)
 - Burgerslachtoffers
 - Propaganda en censuur
 - Oorlogseconomie

[Afloop WOII]

- Geallieerden eisen, door ideologische strijd, onvoorwaardelijke capitulatie van de landen van De Driehoek
- Mei 1945: Duitsland capituleert
 - Italië capituleerde al in 1943
- Augustus 1945: Japan capituleert

[Gevolgen]

- Nationaalsocialisme en fascisme gaan ten onder
- Oorlogsprocessen tegen de leiders van Duitsland (proces van Neurenberg), Italië en Japan

[Discontinuïteit]

- Er komt, door de onderlinge verdeeldheid, geen gezamenlijk vredesverdrag zoals na WOI (Verdrag van Versailles)

Oorzaak:

Oplaaien van ideologische tegenstellingen tussen Vrijheid / Liberalisme / Democratie / Communisme / Marxisme

- Hierdoor ontstaat later ook de Koude Oorlog

[Schade & betrokkenheid van de burgerbevolking]

Is in WOII veel omvangrijker dan in WOI.

Oorzaken:

1. De bombardementen op steden
2. De Duitse raketaanvallen
3. De inzet van een nieuw massavernietigingswapen: atoombommen (Hiroshima en Nagasaki)

[Totale Oorlog]

- Oorlogseconomie zorgt voor grote verandering in het aanbod van product & zorgt voor grote tekorten
- De oorlogseconomie vraagt extra grote arbeidsinspanning van zowel mannen als vrouwen
- De bombardementen zaaien dood en verderf
- Veel oorlogsslachtoffers
- Deel van de bevolking in de bezette gebieden, wordt ingezet als dwangarbeiders
- De wreedheden van de Duitse en Japanse bezetters ten opzichte van de burgerbevolking

KA 43: Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden

- Racisme: Opvatting dat de wereldbevolking ingedeeld kan worden in rassen, waarbij de één beter is dan de ander.
- Discriminatie: Onderscheid maken tussen de rassen en daardoor een bepaald ras achterstellen.
- Genocide: Uitroeien van een ras

[Racisme]

- Groeit eind 19e eeuw als een extreme vorm van verheerlijking van de eigen natie en het eigen volk
- De overtuiging groeit (vooral in het westen) dat het eigen volk en het eigen ras superieur is
- Extreem nationalisme en racisme komen samen → nationaalsocialisme

[Hitler]

- Nationaalsocialisme
- Het Arische ras is superieur
- 1933: Nazi's aan de macht → beginnen van antisemitische maatregelen
- 1935: Neurenberger wetten worden ingevoerd (Duitsers mogen niet trouwen met Joden + Joden verliezen burgerrechten)
- 1938: Reichskristallnacht: pogrom tegen joden (door SA)
 - Joodse winkels en bedrijven worden geplunderd en verwoest
 - Joden worden gearresteerd en in concentratiekampen opgesloten

[Gevolg]

- De Duitsers volgen tijdens WOII een bepaald patroon van racistische en antisemitische maatregelen:
 1. Registratie: wie is jood
 2. Isolering: beperkende maatregelen voor joden + jodenster
 3. Concentratie: joden concentreren in jodenbuurten en later in kampen
 4. Deportatie: naar concentratiekampen en later vernietigingskampen

[Endlösung]

- 1942 Wannsee Conferentie: de nazitop vergadert over de definitieve oplossing van het jodenvraagstuk = Endlösung
- Besloten wordt tot genocide (Holocaust)
 - Deportatie: Vernietigingskampen met gas Zyklon-B

KA 44: De Duitse bezetting van Nederland

[De situatie in Nederland]

- Verzuiling: katholieken – protestanten – socialisten – liberalen
 - Eigen instellingen + geen huwelijk tussen verschillende zuilen.
- Na WOI: economische crisis
 - 1925 herstel
 - 1929 beurskrach → nog geen echte gevolgen
 - 1931 de handel verdwijnt → werkloosheid
 - 1933 munterij op Hr. MS De Zeven Provinciën
 - 1934 jordaanooproer
 - 1934 bezuinigingen + werkschaffingsprojecten
 - 1935 SDAP (socialisten) + NVV → Plan van de Arbeid → Nederlandse variant van de New Deal.
 - 1936 Gouden standaard wordt losgelaten

[Verloop]

- 10 mei 1940: Duitsland valt Nederland aan (NL wil eigenlijk neutraal blijven)
 - Koningin Wilhelmina en haar regering vluchten naar Engeland
- 15 mei 1940: Nederland capituleert + bombardementen op Rotterdam
 - Begin van de Duitse bezetting van Nederland
 - Seyss-Inquart wordt rijkscommissaris
 - Ambtenaren bleven werken: tekenden loyaliteitsverklaring
 - Naarmate de oorlog langer duurt stijgen de Anti-Duitse gevoelens

[Bezettingsfase 1]

- Duitsers proberen de Nederlanden met zachte hand te nazificeren
- Periode van de fluwelen handschoen
- Meldingsplicht en Ariërverklaring
- Reactie:
 - Aanpassing
 - Passief verzet
 - Februaristaking (1941): Nederlanders gaan staking als reactie op Duitse razzia

[Bezettingsfase 2]

- Nederlandse bevolking wordt met harde hand onderdrukt (NSB als enige partij toegestaan)
- Nederlandse joden vanaf 1942 via kamp Westerbork gedeporteerd naar vernietigingskampen (begin Endlösung)
- Nederlandse economie komt volledig in dienst van de Duitse oorlogsvoering
- Reactie:
 - Actief verzet groeit maar blijft beperkt

1944: Geallieerden bevrijden het zuiden van Nederland

1944-1945: Hongerwinter

5 mei 1945: Duitse bezetter capituleert → Nederland bevrijd

[Aanpassing]

- Je erbij neerleggen dat het zo is

[Collaboratie]

- Meewerken met de Duitsers
- NSB (1931) → Nationaal Socialistische Beweging → Mussert
 - Belang van een sterk leider
 - Twijfel aan de democratie
 - Antisemitistische standpunten
 - Groet 'Houzee', eigen knokploeg WA = weer Afdeling, jeugdafdeling Nationale Jeugdstorm, eigen krant 'Volk en Vaderland'.

[Verzet]

- 1941: Februaristakingen tegen de eerste deportaties van de joden
- 1943: april-meistakingen tegen gedwongen arbeid in Duitsland
- 1944: spoorwegstaking om Duitse troepen te hinderen

[Gevolgen bezetting]

- Politiek:
 - Nederlandse regering in ballingschap in Engeland
 - Einde rechtsstaat in Nederland.
- Economie:
 - Dwangarbeid door Arbeitseinsatz
 - Afstaan van grondstoffen
- Cultuur:
 - Pogingen tot nazificatie d.m.v. propaganda en censuur

[Nederlands-Indië]

- 1926-1927 Communistische opstanden op Java
- 1927 Partai Nasional Indonesia (PNI) onder Soekarno
- 1945 Indonesië zelfstandig